

УДК 364-43:316.61:005.336.2

Людмила Курінна

Комунальний заклад вищої освіти

«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

ORCID ID 0000-0001-5105-2562

DOI 10.24139/2312-5993/2019.06/086-097

СТРУКТУРА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті відповідно до поставленої мети висвітлено, обґрунтовано та схарактеризовано структуру соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників. У ході наукової розвідки використано такі методи: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення. Запропоновано авторську структуру соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, у складі якої виділено мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та рефлексивний компоненти. Представлено характеристику кожного з визначених складників.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, соціальний працівник, структура, мотив, мотивація, цінність, знання, комунікація, спілкування, рефлексія.

Постановка проблеми. Зважаючи на поступове реформування сучасної педагогічної освіти, все більшої актуальності набуває проблема формування соціокультурної компетентності особистості. Українська держава ставить високі вимоги до кожного свого громадянина, що вимагає від нього постійного особистісного розвитку, системного оволодіння новими знаннями, удосконалення умінь, навичок, якостей, необхідних для життя та спілкування в сучасному соціокультурному просторі. Кожна особистість має знати соціальні та культурні особливості своєї й інших країн, уміти взаємодіяти з оточуючими людьми, дотримуватися загальноприйнятих у суспільстві норм і правил поведінки, толерантно ставитися до представників інших культур, прагнути до постійного саморозвитку й самовдосконалення.

Актуальність проблеми формування соціокультурної компетентності особистості підтверджується нормативно-правовими документами, а саме: Законом України «Про освіту» (2017 р.) та «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.).

Особливо актуальною є проблема формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, оскільки саме від інституту соціальної роботи значною мірою залежить життя й доля багатьох

проблемних категорій населення. У своїй майбутній професійній діяльності спеціалісти спрямовуватимуть всі зусилля на надання допомоги та сприяння вирішенню проблем різних категорій населення, у складі яких можуть бути представники як української, так і будь-яких інших культур. Це вимагатиме від фахівців володіння потрібними для цього знаннями, уміннями, навичками, особистісними та професійними якостями, більшість із яких вони набувають та вдосконалюють у процесі навчання в закладі вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Для того, щоб здійснити якісний аналіз соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, доцільно виокремити її структуру. Досліджуючи цю проблему, ми спиралися на наукові праці таких учених, як М. Варій (Варій, 2009), А. Дербеньова (Усе про мотивацію, 2012), Я. Крушельницька (Крушельницька, 2003), М. Марусинець (Марусинець, 2009), Н. Ніколайчук (Ніколайчук), Л. Орбан-Лембрик (Орбан-Лембрик), А. Семез (Семез, 2014), В. Ягупов (Ягупов) та ін. Виділяючи у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та рефлексивний компоненти, нами було проаналізовано літературу в даному ракурсі. Так, А. Дербеньова (Усе про мотивацію, 2012), Я. Крушельницька (Крушельницька, 2003), Н. Ніколайчук (Ніколайчук) надали дефініції понять «мотив», «мотивація», «потреба», визначили сутнісні характеристики мотивації. Досліджувач А. Семез (Семез, 2014) розглянув визначення термінів «цінність» та «ціннісні орієнтації», запропонував їх загальну характеристику. В. Ягупов (Ягупов) у своїй праці здійснив аналіз сутності поняття «знання». Науковець М. Варій (Варій, 2009) охарактеризував термін «спілкування», його види, засоби й функції. Учені М. Марусинець (Марусинець, 2009) та Л. Орбан-Лембрик (Орбан-Лембрик) розкрили зміст поняття «рефлексія», вивчили напрями, відповідно до яких розглядається проблема рефлексії, визначили базові процеси психіки, що становлять основу досліджуваного явища, акцентували увагу на феномені професійної рефлексії.

Аналіз наукової літератури з проблематики дослідження показав, що існують різні погляди вчених на структуру соціокультурної компетентності фахівців різних профілів, що свідчить про відсутність остаточно визначеної точки зору з даного питання. Необхідність чіткого виділення та характеристики складників соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників актуалізувала організацію наукової розвідки в даному ракурсі та вибір теми наукової статті.

Метою статті є висвітлення, обґрунтування та характеристика структури соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників.

У процесі написання наукової статті нами було використано такі **методи дослідження**: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на актуальність проблеми формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, перейдемо до аналізу структури досліджуваного поняття. У контексті нашої наукової розвідки нами було сформульовано авторське визначення поняття «соціокультурна компетентність соціального працівника», на яке ми спиралися, виокремлюючи компонентний склад досліджуваного явища. На нашу думку, соціокультурна компетентність соціального працівника – це особистісна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, якостей, цінностей, що визначають рівень соціального та культурного розвитку фахівця із соціальної роботи й забезпечують успішне здійснення ним професійної діяльності (Курінна, 2017, с. 151).

Спираючись на аналіз та узагальнення наукової літератури, у межах нашого дослідження ми пропонуємо розглядати структуру соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників через сукупність таких взаємопов'язаних компонентів, як мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та рефлексивний. Акцентуємо на них увагу більш детально.

Виокремлення мотиваційно-ціннісного компонента у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників зумовлено тим, що поведінка та дії особистості завжди детермінуються певними причинами, потребами, прагненнями тощо. Не менш важливу роль відіграє система цінностей, якою керується людина в своєму житті, адже саме цінності сприяють її формуванню як особистості.

Звернемось до більш детальної характеристики термінів «мотив» та «мотивація». Поняття «мотив» розглядається як: спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреби суб'єкта; сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що активізують особистість; причина, що є підґрунтям для вибору певних дій і вчинків; те, що належить самому суб'єктові поведінки, є його стійкою особистісною властивістю, що спонукає до здійснення певних дій (Усе про мотивацію, 2012, с. 7-8); спонукання людини до активності, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби (Крушельницька, 2003, с. 163).

Аналізуючи термін «мотивація», зупинимось на таких дефініціях: характеристика процесу, що стимулює поведінкову активність на певному рівні; визначення системи факторів, що обумовлюють поведінку (зокрема: мета, потреби, мотиви, наміри, прагнення та ін.); сукупність причин психологічного характеру, що обґрунтовують поведінку особистості, спрямованість і активність цієї поведінки (Усе про мотивацію, 2012, с. 7);

система мотивів, яка визначає конкретні форми поведінки або діяльності індивіда (Крушельницька, 2003, с. 164).

До основних характеристик мотивації відносять такі: мотивація як складна система вибудовується з компонентів і структур (має певний зміст і внутрішню організацію); мотивація має процесуальну динаміку (існують мотиваційні цикли, стани, ланцюги); мотивація є елементом більш складної системи діяльності, на основі аналізу функцій і механізмів якої можна зрозуміти її сутність; мотивація є функціональною системою, у якій афективні й когнітивні процеси перебувають у внутрішній єдності та взаємній опосередкованості; мотивація є психічною системою, тобто особливим видом психічних процесів, що регулюють діяльність (Ніколайчук).

Зважаючи на те, що рушійною силою мотивації є потреба (Усе про мотивацію, 2012, с. 11), даний термін вимагає конкретизації. Під потребою розуміють необхідність у комусь (або чомусь), що вимагає задоволення; те, без чого не можна обійтися; вимоги, які необхідно виконати (Усе про мотивацію, 2012, с. 11).

Розглядаючи мотиваційно-ціннісний компонент у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, доцільно також зосередити увагу на понятті «цінність». Цінність – те, що має певну матеріальну або духовну вартість; важливість, значущість чогонебудь (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 1588); те, що має значення для людини (Семез, 2014, с. 207).

Цінності особистості, які закріплюються в свідомості у формі нормативних уявлень, виступають орієнтирами діяльності людини. У ціннісних категоріях проявляються знання, інтереси та переваги різних соціальних груп та особистостей. У суспільстві загальноприйнятими свідомими цінностями є віра, індивідуальність, любов, надія, співчуття, ставлення до влади, повага до життя й гідності особистості, повага до батьків, піклування про дітей (Семез, 2014, с. 207).

Спорідненим із поняттям «цінність» є термін «ціннісні орієнтації». Під ціннісними орієнтаціями, зазвичай, розуміють вибіркову, відносно стійку систему спрямованості потреб та інтересів людини, зорієнтовану на певний аспект соціальних цінностей (Гончаренко, 1997, с. 357); важливі елементи особистості, які відокремлюють суттєве, значуще для певної людини від несуттєвого, незначного (Семез, 2014, с. 208).

Ціннісні орієнтації забезпечують витримку особистості, її стиль діяльності та поведінки, що виражається у спрямованості інтересів і потреб. Акцентуємо увагу на зв'язку ціннісних орієнтацій та мотиваційної

сфери особистості, що проявляється в необхідності вирішення певних конфліктів та протиріч. Це може бути боротьба між обов'язковим та бажаним, мотивами утилітарними та моральними (Семез, 2014, с. 208).

Узагальнюючи вищезазначене, можемо дійти висновку, що мотиваційно-ціннісний компонент включає такі характеристики: стійку мотивацію майбутніх соціальних працівників до здійснення соціокультурної діяльності; мотивацію до взаємодії з представниками інших культур; внутрішньоособистісну потребу у формуванні соціокультурної компетентності; прагнення до постійного саморозвитку та самовдосконалення; ціннісне ставлення до культури своєї та інших країн; ставлення до майбутньої фахової діяльності як до цінності.

Когнітивний компонент у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників відіграє важливу роль, оскільки саме рівень обізнаності в тому чи іншому питанні визначає ставлення особистості до різних життєвих ситуацій та спрямованість її поведінки.

Базовим терміном, що покладений в основу когнітивного компонента, є «знання». У літературі знаходимо його різні трактування. Поняття «знання» здебільшого розглядається як: обізнаність у чому-небудь, наявність відомостей про кого-небудь, що-небудь; сукупність відомостей із певної галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо; пізнання дійсності в окремих її проявах і в цілому (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 469); форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, що характеризується осмисленням їхньої істинності (Гончаренко, 1997, с. 137).

Знання виражаються в поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях. Невід'ємними характеристиками справжніх знань є їх систематичність, усвідомленість, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, міцність (Гончаренко, 1997, с. 137; Ягупов). Знання виступають складовою світогляду особистості. Вони значною мірою визначають її ставлення до дійсності, вольові риси, характер, моральні погляди та переконання. На основі знань людина проявляє свої здібності, обдарування, нахили, задовольняє власні інтереси (Гончаренко, 1997, с. 137).

Знання можуть бути теоретичними та практичними. Теоретичні знання розкривають сутність явищ, речей та подій; є основою успішної практичної діяльності. Практичні знання включають інформацію про використання тих або інших предметів і ситуацій з конкретною метою (Ягупов).

Ураховуючи вищерозглянуте, зазначимо, що когнітивний компонент передбачає наявність таких характеристик: знання майбутніми

соціальними працівниками культури, звичаїв, обрядів та традицій як свого, так і інших народів; обізнаність щодо сутності соціокультурної компетентності; знання соціальних та культурних норм поведінки в суспільстві; знання правил спілкування, взаємодії з представниками інших культур та шляхів їх застосування в реальних життєвих ситуаціях; обізнаність щодо змісту майбутньої професійної діяльності; здатність систематизувати та узагальнювати отримані знання.

Зважаючи на той факт, що людина – істота соціальна, і майже жоден процес у суспільстві не відбувається без спілкування, виділення комунікативного компонента у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників не викликає сумнівів.

Базовими термінами, покладеними в основу комунікативного компонента, є «комунікація» та «спілкування». Результати аналізу літератури засвідчили, що дані поняття є синонімічними. Під комунікацією, зазвичай, розуміють обмін інформацією, спілкування (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 562). Аналізуючи термін «спілкування», розглянемо декілька його трактувань: взаємні стосунки; діловий, дружній зв'язок (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 1368); взаємодія людей, у якій здійснюється обмін почуттями, думками, переживаннями, способами поведінки, а також задовольняються потреби особистості в співчутті, підтримці, дружбі, солідарності, належності тощо (Гончаренко, 1997, с. 317); процес передачі й сприйняття повідомлень за допомогою вербальних і невербальних засобів, що включає обмін інформацією між учасниками спілкування, її пізнання і сприйняття, а також їх вплив один на одного і взаємодію з метою досягнення позитивних змін у діяльності (Варій, 2009, с. 233).

Аналізуючи поняття «спілкування», доцільно розглянути його форми, види, засоби та функції. Є різноманітні форми спілкування: безпосереднє, формальне й неформальне, парне та групове тощо (Гончаренко, 1997, с. 317). Дослідники виокремлюють різні види спілкування: міжособистісне; між особистістю та групою; групове й міжгрупове; особисте та ділове; довірливе й конфліктне; масове; криміногенне та інтимне; пряме і опосередковане; ненасильницьке і терапевтичне (Варій, 2009, с. 233). Розрізняють вербальні (усне та письмове мовлення) і невербальні (немовні) засоби спілкування (Варій, 2009, с. 233). Виділяють такі функції спілкування: інформаційно-комунікативну, регулятивно-комунікативну та афективно-комунікативну (Варій, 2009, с. 239).

Таким чином, можемо зробити висновок, що комунікативний компонент включає в себе такі характеристики: рівень розвитку комунікативних здібностей та вмінь майбутніх соціальних працівників; прагнення до спілкування з людьми різного соціального та культурного походження; уміння проявляти ініціативність у процесі спілкування; уміння обирати оптимальний стиль спілкування в залежності від ситуації; здатність та готовність до міжособистісної взаємодії з представниками інших культур; уміння застосовувати різні техніки та прийоми спілкування; володіння навичками адекватного сприйняття та оцінювання людей інших національностей.

Доцільність виділення та розгляду рефлексивного компонента у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників підтверджується тим, що здатність до самоаналізу власних дій, вчинків, поведінки є необхідною характеристикою кожної сучасної людини.

Існує декілька визначень поняття «рефлексія». Рефлексію можна охарактеризувати як самоаналіз, роздуми особистості над власним душевним станом; усвідомлення людиною власних дій, діяльність самопізнання (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 1218); усвідомлення особистістю того, як її сприймають і оцінюють інші люди або групи; вид пізнання, у процесі якого суб'єкт стає об'єктом власного спостереження; аналіз власного психічного стану (Орбан-Лембрик).

Проблема рефлексії розглядається, принаймні, у трьох напрямках: 1) при вивченні мислення, коли людина виявляє умови й основи системи власних знань і мислення, набуває здатності мислити про те, як мислить, знати те, що знає (інтелектуальна рефлексія або рефлексія мислення); 2) при вивченні самосвідомості, при самовизначенні суб'єкта щодо власного уявлення про себе, коли встановлюються внутрішні орієнтири і способи розмежування «Я» і «не Я», коли людина стає сама для себе об'єктом управління; рефлексія стає основним засобом саморозвитку, способом та умовою особистісного зростання (особистісна рефлексія); 3) у процесах комунікації і кооперації, тобто спільних діях та їх координації, коли рефлексія є способом розуміння себе через іншого, коли партнери не лише прогнозують дії один одного, а й, коректуючи свої дії, можуть впливати на іншого (міжособистісна або соціальна рефлексія) (Марусинець, 2009, с. 138-139).

В основу рефлексії покладені базові процеси психіки: центрування (переоцінювання елементів, на яких зафіксовано погляд); децентрування (механізм розвитку пізнавальних процесів людини, який характеризується

здатністю відтворювати точку зору іншої особи); проекція (процес і результат усвідомлення й породження значень, який полягає у свідомому або несвідомому перенесенні суб'єктом своїх станів, властивостей на зовнішні об'єкти тощо) (Орбан-Лембрик).

За допомогою рефлексії в людини складається не лише уявлення про себе, свою діяльність та поведінку, а також про те, як її сприймають інші. Дозрівання механізмів рефлексії стимулює формування вольових рис, здатність до самоаналізу, становлення особистісної зрілості (Орбан-Лембрик).

Останнім часом значний інтерес викликає феномен професійної рефлексії, її роль у різних видах професійного мислення й діяльності та взаємозв'язок із професійним самовизначенням і професійною майстерністю. Професійна рефлексія спрямована на усвідомлення себе як особистості і фахівця; усвідомлення своїх дій, іміджу, поведінки та прогнозування можливих наслідків впливу; усвідомлення сутності запиту клієнта; істотності та глибинного змісту цього запиту; проектування наслідків і прогнозування дій та поведінки клієнта; аналіз змісту ситуації клієнта та засобів її розвитку тощо (Марусинець, 2009, с. 139).

Отже, характеристиками рефлексивного компонента є: здатність майбутніх соціальних працівників до самоаналізу власної поведінки та вчинків; розуміння значущості рефлексії у процесі взаємодії з представниками інших культур; внутрішня мотивація до здійснення рефлексії; уміння планувати, аналізувати та коригувати власні дії та поведінку у процесі взаємодії з людьми інших національностей.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи все вищевикладене, можемо дійти таких висновків. У контексті нашого дослідження було запропоновано розглядати структуру соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників через сукупність таких взаємопов'язаних компонентів, як мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та рефлексивний. Нами було представлено характеристику кожного із зазначених компонентів, обґрунтовано доцільність їх виокремлення у структурі соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників.

Розкриваючи сутність мотиваційно-ціннісного компонента соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, було акцентовано увагу на термінах «мотив», «мотивація», «потреба», «цінність» та «ціннісні орієнтації», визначено характеристики мотивації, цінностей, ціннісних орієнтацій. Установлено, що зазначений компонент включає такі характеристики: стійку мотивацію майбутніх соціальних працівників до здійснення соціокультурної діяльності; мотивацію до взаємодії з

представниками інших культур; внутрішньоособистісну потребу у формуванні соціокультурної компетентності; прагнення до постійного саморозвитку та самовдосконалення; ціннісне ставлення до культури своєї та інших країн; ставлення до майбутньої професійної діяльності як до цінності.

У ході аналізу когнітивного компонента соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників надано дефініції поняття «знання», виокремлено їх види та сутнісні характеристики. Визначено, що даний компонент передбачає наявність таких характеристик: знання майбутніми соціальними працівниками культури, звичаїв, обрядів та традицій як свого, так і інших народів; обізнаність щодо сутності соціокультурної компетентності; знання соціальних та культурних норм поведінки у суспільстві; знання правил спілкування, взаємодії з представниками інших культур та шляхів їх застосування в реальних життєвих ситуаціях; обізнаність щодо змісту майбутньої професійної діяльності; здатність систематизувати та узагальнювати отримані знання.

Здійснюючи характеристику комунікативного компонента соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, було розкрито сутність термінів «комунікація» та «спілкування», описано види, засоби та функції спілкування. З'ясовано, що цей компонент включає в себе такі характеристики: рівень розвитку комунікативних здібностей та вмінь майбутніх соціальних працівників; прагнення до спілкування з людьми різного соціального та культурного походження; уміння проявляти ініціативність у процесі спілкування; уміння обирати оптимальний стиль спілкування в залежності від ситуації; здатність та готовність до міжособистісної взаємодії з представниками інших культур; уміння застосовувати різні техніки та прийоми спілкування; володіння навичками адекватного сприйняття та оцінювання людей інших національностей.

Аналізуючи рефлексивний компонент соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників, зосереджено увагу на змісті поняття «рефлексія», розкрито сутність напрямів, відповідно до яких розглядається проблема рефлексії, визначено базові процеси психіки, що становлять основу досліджуваного явища, охарактеризовано феномен професійної рефлексії. Виявлено, що характеристиками рефлексивного компонента є: здатність майбутніх соціальних працівників до самоаналізу власної поведінки та вчинків; розуміння значущості рефлексії у процесі взаємодії з представниками інших культур; внутрішня мотивація до здійснення рефлексії; уміння планувати, аналізувати та коригувати власні дії та поведінку у процесі взаємодії з людьми інших національностей.

Проведена нами наукова розвідка не вичерпує всіх аспектів проблеми визначення структури соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників та не претендує на завершеність. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є продовження пошуку, аналізу та узагальнення наукової літератури з означеної проблематики, уточнення та доповнення на цій основі компонентного складу соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників.

ЛІТЕРАТУРА

- Бусел, В. Т. (Ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)*. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун» (Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language*. Kyiv; Irpin: PTC "Perun").
- Варій, М. Й. (2009). *Психологія* (2-ге вид.). Київ: Центр учбової літератури (Varii, M. Y. (2009). *Psychology* (2nd ed.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury).
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь (Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. Kyiv: Lybid).
- Дербеньова, А. Г. (Ред.). (2012). *Усе про мотивацію*. Харків: Вид. група «Основа» (Derbenova, A. H. (Ed.). (2012). *Everything about motivation*. Kharkiv: Pub. group "Osnova").
- Крушельницька, Я. В. (2003). *Фізіологія і психологія праці*. Київ: КНЕУ (Krushelnitska, Ya. V. (2003). *Physiology and Psychology of work*. Kyiv: KNEU).
- Курінна, Л. В. (2017). До проблеми формування соціокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 54 (107), 149-158 (Kurinna, L. V. (2017). About Development of Socio-Cultural Competence among Prospective Social Workers. *Pedagogy of formation of a creative person in higher and secondary schools*, 54 (107), 149-158).
- Марусинець, М. М. (2009). Професійна рефлексія як чинник професійного самовизначення майбутнього педагога початкових класів. *Вісник післядипломної освіти*, 11 (1), 135-143. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2009_11%281%29_19. (Marusynets, M. M. (2009). Professional reflection as a factor of professional self-determination of a primary school teacher. *Bulletin of Postgraduate Education*, 11 (1), 135-143. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2009_11%281%29_19).
- Ніколайчук, Н. М. *Сутність та особливості мотивації як предмета педагогічного дослідження*. Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statti/nikolaychuk.htm. (Nikolaychuk, N. M. *Nature and Characteristics of Motivation as a Subject of Pedagogical Research*. Retrieved from: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statti/nikolaychuk.htm).
- Орбан-Лембрик, Л. Е. Рефлексія. У Орбан-Лембрик, Л. Е. *Соціальна психологія*. Режим доступу: <https://pidruchniki.com/1486011039138/psihologiya/egotsentrizm>. (Orban-Lembryk, L. E. Reflection. In Orban-Lembryk, L. E. *Social Psychology*. Retrieved from: <https://pidruchniki.com/1486011039138/psihologiya/egotsentrizm>).
- Семез, А. (2014). Формування цінностей педагогічної діяльності майбутнього педагога як складової його соціально-професійної адаптації. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Педагогічні науки, 134, 206-209. Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_134_53. (Semez, A. (2014). Formation of pedagogical values of future teacher as a factor of professional adaptation. *Academic Notes [Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University]. Series: Pedagogical Sciences*, 134, 206-209. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_134_53).

Ягупов, В. В. Формування знань і навичок як складова навчального процесу. У Ягупов, В. В. *Педагогіка*. Режим доступу: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=23. (Yahupov, V. V. Formation of knowledge and skills as a component of educational process. In Yahupov, V. V. *Pedagogy*. Retrieved from: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=23).

РЕЗЮМЕ

Куринная Людмила. Структура социокультурной компетентности будущих социальных работников.

В статье в соответствии с поставленной целью освещена, обоснована и охарактеризована структура социокультурной компетентности будущих социальных работников. В ходе научного исследования использованы следующие методы: анализ, синтез, сравнение, систематизация, обобщение. Предложена авторская структура социокультурной компетентности будущих социальных работников, в составе которой выделены мотивационно-ценностный, когнитивный, коммуникативный и рефлексивный компоненты. Представлена характеристика каждой из определенных составляющих.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, социальный работник, структура, мотив, мотивация, ценность, знания, коммуникация, общение, рефлексия.

SUMMARY

Kurinna Liudmyla. Structure of socio-cultural competence of future social workers.

The article deals with the problem of socio-cultural competence formation of a person, as confirmed by relevant statutory documents.

In accordance with the educational purposes, the structure of socio-cultural competence of the future social workers is explained, substantiated and characterized. In the course of the scientific research, the author uses the following methods: analysis, synthesis, comparison, systematization, generalization.

The author proposes her own structure of socio-cultural competence of the future social workers, with motivational and value, cognitive, communicative and reflective components in its structure.

Having defined the essence of motivational and value component of the socio-cultural competence of future social workers, the author pays particular attention to the concepts "motive", "motivation" and "value", defines special characteristics of motivation and values.

Having analyzed the cognitive component of the socio-cultural competence of future social workers, the researcher defines the concept "knowledge" and determines its types and essential characteristics.

Having characterized the communicative component of the socio-cultural competence of future social workers, the author gives definition to the concepts "communication" and "converse", describes types, methods and functions of communication.

Having analyzed the reflective component of socio-cultural competence of future social workers, the researcher pays special attention to the content of the concept

“reflection”, reveals the essence of the areas, under which the problem of reflection is considered, defines basic mental processes, which are the basis of the considered problem.

The paper contains description of the most meaningful features of each component in the structure of socio-cultural competence of future social workers.

Key words: *sociocultural competence, social worker, structure, motive, motivation, value, knowledge, communication, converse, reflection.*

УДК 378.147:51

Ірина Михайленко

Харківський національний
автомобільно-дорожній університет

ORCID ID 0000-0002-5961-3616

Володимир Нестеренко

Харківський національний
автомобільно-дорожній університет

ORCID ID 0000-0003-4658-1659

DOI 10.24139/2312-5993/2019.06/097-108

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ В ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається можливість упровадження моделі змішаного навчання при вивченні вищої математики в системі вищої освіти. Відповідно до поставленої мети на різних етапах дослідження було використано теоретичні й емпіричні методи дослідження. Визначено актуальність організації освітнього процесу з вивчення вищої математики за моделлю змішаного навчання на основі поєднання традиційних методик навчання з використанням ІКТ. У результаті дослідження було розроблено модель змішаного навчання вищої математики для студентів технічних закладів вищої освіти, яка складається з традиційного та інноваційного компонентів. Практичне значення дослідження полягає в упровадженні розробленої моделі змішаного навчання в освітній процес кафедри вищої математики Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. На основі дослідження зроблено висновки, що запропонована концепція навчання вищої математики майбутніх фахівців за моделлю змішаного навчання дає можливість перебудувати процес навчання для студентів технічних закладів вищої освіти відповідно до потреб суспільства щодо компетентних, конкурентоспроможних на внутрішньому та світовому ринках праці інженерних кадрів. Подальші наукові розвідки спрямовані на вдосконалення дистанційного курсу з вищої математики, який є частиною розробленої моделі.

Ключові слова: *технічні заклади вищої освіти, освітній процес, вища математика, модель навчання, змішане навчання.*

Постановка проблеми. Однією з головних цілей сучасної вищої освіти є надання студентам знань і навичок, що дозволяють їм ефективно самостійно регулювати свій процес навчання, самовдосконалюватись. В сучасних умовах